

ZOOLOGIA

Tipus d'assignatura: obligatòria de primer cicle

Departament responsable: Biologia Animal

Coordinador: Adolf de Sostoa/Antoni Serra/Cruz Palacín

Distribució temporal: febrer-juny

GRAU D'EXIGÈNCIA

No es controlarà l'assistència a les classes teòriques ni pràctiques, encara que es recomana fortament. Caldrà superar un examen de teoria i un de pràctiques.

CRITERIS D'AVUACIÓ

Caldrà demostrar suficiència en el coneixement i la interpretació dels principis bàsics de la zoologia, els processos evolutius que han portat a la diversitat actual i els aspectes principals de l'estructura i la funció dels animals.

Per avaluar aquesta suficiència es faran dues proves:

- Examen escrit de teoria, consistent en preguntes curtes i/o temàtiques sobre la matèria del programa teòric.
- Examen de pràctiques de tipus test sobre continguts del programa de pràctiques, tant de laboratori com de camp.

—

OBJECTIUS

Teoria:

- Assolir un coneixement de les bases de la zoologia.
- Posar de manifest els processos evolutius que han portat a l'existència de la diversitat actual.
- Assolir un coneixement dels principals plans estructurals dels animals.

Pràctiques:

- Aproximació a l'anatomia i diversitat dels grups principals.
- Tècniques de recol·lecció, observació i estudi dels animals al seu ambient.

PROGRAMA DE TEORIA

Generalitats

Tema 1. Generalitats. Concepte de zoologia. Límits de l'assignatura. Definició d'animal. Mètode científic en zoologia.

Tema 2. Conceptes bàsics: anatomia i morfologia, simple i complex, primitiu i derivat, generalitzat i especialitzat, superior i inferior, homologia i homoplàsia, taxonomia i sistemàtica, simetries.

Tema 3. Desenvolupament històric del pensament zoològic. Evolució animal. Mecanismes del procés evolutiu. Cronologia de l'aparició dels grups animals.

Tema 4. Concepte d'espècie. Especiació. Concepte de tipus. Jerarquia taxonòmica. Escoles de classificació.

- Tema 5.** Protists d'afinitat animal. Característiques generals. Els metazous, característiques generals.
- Tema 6.** Desenvolupament animal. Tipus d'ous. Segmentació. Blastulació i fulls blastodèrmics. Gastrulació i cavitats corporals. Protòstoms i deuteròstoms. Línies evolutives dels metazous.
- Tema 7.** Porífers. Organització general. Models cel·lulars i esquelet. Biologia funcional. Reproducció i desenvolupament.
- Tema 8.** Cnidaris. Cicle biològic; pòlip i medusa. Estratègies solitària i colonial. Grups més importants. Esculls coral·lins.
- Tema 9.** Acelomats. Locomoció direccional, cefalització, simetria bilateral. Turbellaris. Trematodes. Cestodes. Característiques generals. Cicles biològics.
- Tema 10.** Pseudocelomats. Nematodes. Organització general. Cicles biològics. Importància ecològica i sanitària.
- Tema 11.** Celomats. Conceptes generals. Valor funcional del celoma. Mol·luscs. Estructura arquetípica. Respiració, circulació, sistema nerviós. Reproducció i formes larvàries. Gasteròpodes, bivalves i cefalòpodes.
- Tema 12.** Eucelomats. Metameria i segmentació. Anèl·lids. Organització general. Poliquets. Oligoquets. Hirudinis. Característiques generals.
- Tema 13.** Artròpodes. Exosquelet. Artropodització: definició i conseqüències. Els apèndixs multiarticulats. Mudes. Segments i tagmes. Sistemes de respiració.
- Tema 14.** Artròpodes. Grans grups d'artròpodes: quelicerats, crustacis, miriàpodes i hexàpodes.
- Tema 15.** Equinoderms. Característiques generals. Formes larvàries. Els asterozous com a model. Morfologia externa i organització general. Cicle biològic. Grans grups d'equinoderms.
- Tema 16.** Cordats: característiques dels cordats. Els diferents grups de cordats.
- Tema 17.** Urocordats. Característiques del grup. Els ascidis com a model. Organització general. Cicle biològic. Altres grups d'urocordats. Cefalocordats. Organització general de l'amfiox. Biologia.
- Tema 18.** Vertebrats o craniats. Característiques dels grans grups.
- Tema 19.** Anatomia comparada dels principals sistemes dels vertebrats. Origen, estructura i evolució de: l'esquelet, el tegument, el sistema respiratori, el sistema circulatori, el sistema excretor i el sistema reproductor.

PROGRAMA DE PRÀCTIQUES

A. Pràctiques de laboratori

1. Observació de plàncton marí. Observació de cultius de protozous.
2. Esponges i cnidaris. Diversitat. Interpretació d'estructures. Observació d'exemplars i preparacions microscòpiques.
3. Anèl·lids. Diversitat. Interpretació d'estructures. Observació d'exemplars i preparacions microscòpiques.
4. Mol·luscs. Diversitat. Interpretació d'estructures. Observació d'exemplars i preparacions radulars.
5. Equinoderms. Diversitat. Observació d'exemplars i preparacions de larves.
6. Artròpodes: tagmes i apèndixs. Dissecció de crustaci: morfologia interna.
7. Crustacis. Diversitat.
8. Quelicerats i miriàpodes. Diversitat.
9. Hexàpodes I. Cicles biològics i aspectes morfoanatòmics.

10. Hexàpodes II. Diversitat.
11. Caràcters definitori dels cordats. Model d'organització dels craniats. Dissecció d'un elasmobranqui.
12. Caràcters definitoris i estructura dels actinopterigis.
13. Caràcters dels tetràpodes. Dissecció d'un amfibi.
14. Caràcters dels amniotes. Dissecció d'una au.
15. Caràcters dels mamífers. Dissecció d'un mamífer.

B. Pràctiques de camp

Es faran tres sortides per a alumnes, orientades preferentment als grups de vertebrats, invertebrats i artròpodes. S'hi duran a terme les activitats següents:

- Observació de fauna terrestre i marina.
- Interpretació de les interaccions entre els animals i el medi.
- Aplicació de tècniques d'observació i de recol·lecció.

BIBLIOGRAFIA DE TEORIA I PRÀCTIQUES

- BARNES, R. S. K.; CALOW, P.; OLIVE, P. J. W. *The invertebrates. A new synthesis*. 2n Edition. Oxford: Blackwell. 1994
- BELLMANN, H. *Arácnidos, crustáceos y miriápodos*. Guías de Naturaleza Blume, 1994.
- BRACEGIRDLE, B.; MILES, P. H. *Atlas de estructura de Cordados*. Paraninfo, 1981.
- BRUSCA, R. C.; BRUSCA, G. J. *Invertebrates*. Sinauer Associates, Inc., 1990.
- GRASSÉ, P. P. *et al. Zoología*. 4 vol. Barcelona: Toray-Masson, 1977-1980.
- HICKMAN, C. P.; ROBERTS, L.S.; PARSON, A. *Principios integrales de Zoología*. 10a ed. Madrid: Interamericana; McGraw-Hill, 1998.
- HICKMAN, F.M.; HICKMAN, C.P. *Zoología. Manual de laboratorio*. Madrid: McGraw-Hill Interamericana, 1991.
- HILDEBRAND, M. *Analysis of Vertebrate structure*. J. Wiley Sons, 1988.
- Història Natural dels Països Catalans*. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, diversos volums.
- JESSOP, N. M. *Zoología. Teoría y problemas Invertebrados*. Interamericana, 1990.
- JESSOP, N. M. *Zoología. Teoría y problemas de Vertebrados*. Interamericana, 1991.
- LAVERACK, M. S.; DANDO, J. *Lecture notes on Invertebrate Zoology*. Blackwell Scientific Publications, 1987.
- MEGLITSCH, P. A.; SCHRAM, F.R. *Invertebrate Zoology*. Nova York: Oxford University Press, 1991
- NIETO, J. M.; MIER DURANTE, M. P. *Tratado de Entomología*. Barcelona: Omega, 1985.
- PARKER, T. J.; HASWELL, W. A., NADAL, J. *Zoología Cordados*. Barcelona: Reverté, 1987.
- PEARSE, V.; PEARSE, J.; BUCHSBAUM, M.; BUCHSBAUM, R. *Living Invertebrates*. The Boxwood Press, 1987.
- PUJADE, J.; SARTO, V. *Guia dels Insectes dels Països Catalans*. Kapel, 1986, vol. 1 i 2. (Col. Conèixer la natura).
- RIEDL, R. *Flora y Fauna del Mar Mediterráneo*. Omega, 1986.
- RUPPERT, E.E.; BARNES, R. D. *Zoología de los Invertebrados*. Madrid: McGraw-Hill Interamericana, 1996
- STRICKBERGER, M. *Evolution*. Jones & Bartlett, 1990.
- TELLERIA, J. *Zoología Evolutiva de los Vertebrados*. Sintesis, 1987.
- WEISZ, P. B. *La ciencia de la Zoología*. Omega, 1985.
- WILLMER, P. *Invertebrate relationships. Patterns in animal evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

Programa pràctic

A) SESSIONS DE LABORATORI. (16 hores)

0. Metodologia d'aïllament i cultiu de microalgues i briòfits. Realització de la sembra.

1.- Briòfits 1. Hepàtiques, tal.loses i folioses. Estudi de la variabilitat morfològica. Observació del creixement del protonema. Metodologia d'aïllament i cultiu de microalgues i briòfits

2.- Briòfits 2. Molses acrocàrpiques i pleurocàrpiques. estudi de la morfologia del gametòfit i de l'espòrit. Estudi del protonema en cultiu.

3.- Briòfits 3. Observació i estudi de Politricals i Esfàgnides. Morfologia i organització del protonema de les esfàgnides.

4.- Cianoprocariotes: organització i morfologia cel.lular. Euglenòfits i dinòfits. Variabilitat morfològica i estructura cel.lular.

5.- Bacil.lariòfits. Metodologia d'estudi. El frústul: plans de simetria i estriació. Identificació taxonòmica.

6.- Cloròfits 1. Clorofícies i carofícies. Variabilitat morfològica del cloroplast, organització i estructures reproductores.

7.- Cloròfits 2. Ulvofícies. Morfologia, organització i estructures reproductores. Feòfits. Morfologia. Observació de l'organització hística i les estructures reproductores.

8.- Rodòfits. Morfologia. Diversitat de l'organització del tal.lus. Estructures reproductores i cicle vital.

B) SESSIONS DE CAMP. (9 hores)

- Sortides al camp on s'estudiaran els grups tractats.

BIBLIOGRAFIA

BOURRELLY, P. 1966-70. Les algues d'eau douce: Initiation à la systématique. 3 vols. Boubée Ed. Paris

CAMBRA, J.; GOMEZ, A. & J. RULL 1989. Guia de les algues i els líquens dels Països Catalans. Pòrtic. 194 pp.

- DODGE, J.D. 1985. Atlas of Dinoflagellates. Farrand Press. 119 pp.
- ESSER, K. 1982. Cryptogams. Textbook and practical guide. Cambridge Univ. Press. 610 pp.
- GAYRAL, P. 1966. Les algues des côtes françaises. Doin Ed. Paris. 620 pp.
- GRACIA, E. & M.M. SANZ 1989. Guia de les molteses i les falgueres dels Països Catalans. Pòrtic.
- JAHNS, H.M. 1982. Guía de campo de los helechos, musgos y líquenes de Europa. Omega. Barcelona. 256 pp.
- MASSUTI, M. & R. MARGALEF 1950. Introducción al estudio del plancton marino. Inst. Biol. Apl. Ed. Barcelona. 182 pp.
- PENTECOST, A. 1984. Introduction to freshwater algae. Richmond Ed. 247 pp.
- PRESCOTT, G.W. 1964. How to know the freshwater algae. Crown Co. Publ. 272 pp.
- RODRIGUEZ-PRIETO, C. 1989. Algues de la Costa Brava. Aj. Calonge Ed. 75 pp.
- SMITH, A.J.E. 1980. The moss flora of Britain & Ireland. Cambridge Univ. Press. 706 pp.
- SMITH, A.J.E. 1990. The liverworts of Britain & Ireland. Cambridge Univ. Press.
- SMITH, G.M. 1950. The fresh-water algae of the United States. McGraw-Hill. 719 pp.
- STREBLE, H. & D. KRAUTER 1987. Atlas de los microorganismos de agua dulce. Omega. 357 pp.
- VIVES, J. 1973-75. Aproximació a una flora briològica de Catalunya. 3 vols. Ed. J. Vives. Univ. Barcelona.
- WATSON, E.V. 1981. British mosses and liverworts. Cambridge Univ. Press. 519 pp.